

BS De Ark Verrijkende kleuterwerking

1. Identificatie van de voorbeeldpraktijk

Brede basiszorg kleuterschool: Binnenklasdifferentiatie: compacten en verrijken (binnen eilandenwerking)

Dit is het aanbod voor kleuters met een (vermoeden van) ontwikkelingsvoorsprong, binnen de reguliere klaswerking.

2. Beschrijving van de voorbeeldpraktijk

2.1. Doelgroep

Wie behoort tot (uiteindelijke) doelgroep van de praktijk?

Alle kleuters die nood hebben aan uitdaging (snelle werkers en snelle denkers).

Sommige kinderen vallen voor elk ontwikkelingsdomein binnen de doelgroep, andere kinderen slechts voor één of twee domeinen.

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke?

Door de werking met leefgroepen waarbij kinderen uit 2 (oudste kleuters) of 3 (jongste kleuters) geboortejaren samengezet worden, de klasschikking en aanpak volgens de principes van de Talentenarchipel (cego) én door de schoolkeuze voor co-teaching (die past binnen 'differentiatie', een van de grondstromen in de visie van de school), is elke leraar betrokken partij.

Zij ervaren het nut van dit uitdagend aanbod voor zichzelf (klasmanagement) en voor de kinderen ((leer-)ontwikkeling).

Hoe wordt bepaald welke personen tot de doelgroep behoren?

Kinderen kiezen per dagdeel binnen het thematisch aanbod vanaf de instapklas in welk eiland zij spelen. Dit wordt opgebouwd doorheen de kleuterschool door kinderen gaandeweg in hun keuzeproces gericht bij te sturen (bv. niet altijd naar hetzelfde eiland gaan) en hen daarbij enerzijds houvast te bieden (d.m.v. een keuzebord, dat bij graueel meer uitgebreid en 'abstract' wordt) en anderzijds steeds meer autonomie in dat proces te geven. Bij sommige kinderen moet hun keuzeproces toch expliciet gestuurd worden tot het einde van de kleuterschool.

Kinderen met attest hoogbegaafdheid, bij vermoeden van onderpresteren, als vervolg op de keuze(s) in de voorgaande leefgroep,... moeten verplicht de uitdagende opdrachten maken.

Betrokkenheid doelgroep (max. 150 woorden)

Een tweejarig vormingstraject door Cego (KU Leuven) en een pedagogische studiedag door Spring-Stof vzw vormden de start, waardoor al onze leraren enerzijds organisatorisch en inhoudelijk een gepast verrijksaanbod kunnen bieden en anderzijds de kinderen gericht kunnen coachen. Daartoe volgden alle collega's ook nog een meerdaagse coachings-bijbscholing door Hans Mennes.

Spring-Stof vzw organiseert jaarlijks 2 à 3 gratis infomomenten voor ouders en leraren; de nieuwe collega's worden telkens uitgenodigd dit te volgen om zo de continuïteit te garanderen.

Per team is er een verantwoordelijke die het overzicht bewaakt en in die hoedanigheid deel uitmaakt van het "kernteam CSF": materiaal, opdrachten, begeleiding (selectie, planning, instructie, feedback, evaluatie) ... worden binnen het team (jongste resp. oudste kleuters) én over de hele kleuterschool op elkaar afgestemd (doorgaande leerlijnen) door regelmatig overleg met het kernteam - waarin ook de 2 betrokken zorgcoördinatoren zetelen - onder supervisie van de expert uit het beleidsteam.

Onze kinderen leren vanaf de kleuterschool om hun leerproces in eigen handen te nemen (zelfsturing via keuzebord). Stimulering van autonomie is ook een van de grondstromen van onze schoolvisie. Ouders worden op de hoogte gebracht van onze werking (zie stappenplan verderop) tijdens een jaarlijkse infoavond ("openouderavond") begin september.

De kinderen laten weten dat ze graag met het aangeboden materiaal werken, dat ze blij zijn om met andere kinderen met leerhonger te kunnen samenwerken (elkaar helpen, elkaar versterken, van elkaar leren...). Ouders geven aan dat hun kind (terug) graag naar school komt. Voor de ouders is het ook een geruststelling als ze weten dat onze school hier strategisch op inzet. Oudergesprekken kunnen uitmonden in aanpassingen van een (individueel) traject. Leraren merken aan hun klasmanagement dat de kinderen zich beter/aangesproken/erkend voelen.

2.2. Doel

Hoofddoel

Kleuters met snel werk- en denktempo uitdagende verrijkende (verdiepende en verbredende) materiaal en opdrachten aanbieden, zodat ook zij verder ontwikkelen, op cognitief gebied en qua (leer-)vaardigheden. Hierdoor stijgt ook hun mate van betrokkenheid en hun welbevinden.

Op die manier willen we een brede ontwikkeling op hun niveau (zone van naaste ontwikkeling) stimuleren.

Subdoelen

De doelgroep van cognitief sterk functionerende kinderen heeft een verhoogde kans op leerdemotivatie, schoolmoeheid, onderpresteren (en op lange(re) termijn: vastlopen in hun studieproces in het middelbaar of tijdens hogere studies), eenzaamheid (zich anders, niet-erkend... voelen) indien er sprake is van een gebrek aan kansen om (voor hen specifieke) (leer- en sociale) vaardigheden te trainen. Daarom zetten we in op autonomie, betrokkenheid, competentie en het aanleren/stimuleren van executieve functies en een groeimindset. Deze kinderen willen bovendien herkend en erkend worden.

We willen de leermotivatie van deze kinderen hoog krijgen/houden. Dit doen we door, in combinatie met het inhoudelijk verrijkende aanbod, specifiek en bewust aandacht te besteden aan psycho-educatie, groeigerichte mindset en training van executieve functies (zichzelf in gang zetten, doorzetten, omgaan met frustratie en falen, zelfinschatting, geheugen trainen, hulp zoeken/vragen, zelfevaluatie...).

Daarnaast zetten we in op het versterken van hun sociale vaardigheden: alleen én samen kunnen werken, feedback geven aan en ontvangen van elkaar...

We zorgen ook voor afwisseling in materiaal om te vermijden dat kinderen uitgekeken raken op bepaalde opdrachten/oefeningen en om te stimuleren dat leren zo breed mogelijk gebeurt.

Ten slotte zorgen we dat de leraren een groter gevoel van competentie krijgen, door hen te ondersteunen in hun klasaankpak, via de talentenarchipel, een volledige beschrijving van ons groeipad CSF (m.i.v. een stappenplan: zie afbeelding) en de aanwezigheid van (verrijkende) materialen.

2.3. Aanpak

Algemene opzet van de voorbeeldpraktijk

Elke vestiging (Ark 1 = jongste kleuters = 2,5-3-4-jarigen; Ark 2 = oudste kleuters = 4-5-jarigen) heeft meerdere ankergroepen van telkens een 24-tal kleuters, elk met een ankerleraar, die per twee of drie nog intensiever samenwerken (co-teaching); daarnaast is er een flexleraar. Samen vormen zij, geruggensteund door hun zorgcoördinator, beleidsmedewerker en LO-leraar, het team dat verantwoordelijk is voor alle kinderen van die ankergroepen.

De flexleraar wordt ingeschakeld om extra aanbod en begeleiding te bieden; daarnaast zorgt de leraar uit het kernteam CSF voor een selectie van leer- en oefenmateriaal voor de doelgroep. De kinderen worden regelmatig in groepjes gezet met ontwikkelingsgelijken uit hun vestiging, om op eigen tempo en niveau te kunnen samenwerken. Ze leren daar o.a. correcte hulpvragen te stellen.

Bij de start van hun schoolcarrière wordt over deze kinderen een intakeformulier door de ouders ingevuld om een inschatting te kunnen maken van het nodige (begin)aanbod.

Elk trimester worden alle kleuters overlopen door hun ankerleraar en zorgcoördinator (en CLB) tijdens KOM (kleuteroverlegmoment) en MDO's. Daarbij wordt het screeningsformulier "Quickscan signalen CSF" (gebaseerd op hoogbegaafdheid-in-zicht.nl/quickscan) telkens ingevuld en besproken. We houden de map "Knappe kleuters" daarbij ook achter de hand, indien we dieper willen ingaan op bepaalde elementen. Ankerleraren vullen bovendien trimestrieel een observatie/evaluatie in voor elk kind in de "Ark-o-scoop", ons feedback- en rapporteringsinstrument, waardoor alle partijen de evolutie (leerinhouden en vaardigheden) kunnen opvolgen / becommentariëren.

In sommige gevallen wordt de optie om te versnellen (een kleuterjaar overslaan) geopperd, als de genomen maatregelen ontoereikend blijken. Zo kan een leerling van de 1e kleuterklas rechtstreeks naar de 3e kleuterklas gaan. Door onze werking met leeftijdoverschrijdende groepen gebeurt dit 'soepel' door een kleuter van Ark 1 (jongste kleuters) sneller dan puur op basis van geboortedatum naar Ark 2 (oudste kleuters) te laten gaan. Bij een versnelling van 2e kleuterklas naar 1e leerjaar verloopt de sprong eveneens 'soepel', omdat we sowieso met alle oudste kleuters 'integratie-activiteiten' doen met het eerste leerjaar, om de overgang naar de lagere school voor iedereen vloeiend te laten verlopen. Opnieuw valt de versnelling hier niet echt op, omdat de kleuter toch al tot de klasgroep "oudste kleuters" behoort.

Op het einde van het schooljaar wordt bij de overgangsbesprekingen een overzicht gegeven van de genomen maatregelen en het effect (op cognitieve en sociale ontwikkeling) ervan per kind, zodat het proces kan doorlopen en er geen kostbare tijd gestoken moet worden in een jaarlijkse verkennings- en oriënteringsfase.

Concrete inhoud van de voorbeeldpraktijk

We hebben er bewust voor gekozen leeftijd-doorbrekend te werken. De kleuters zitten met verschillende leeftijden samen in de klas. Zo kunnen we onderwijs op maat van elke kleuter geven. We willen echt zorgen voor het unieke van elke kleuter. We kijken naar wat een kind al kan en proberen steeds een stapje verder te zetten. We kijken hierbij niet naar hun leeftijd maar naar hun ontwikkelingsniveau.

Onze kringmomenten worden kort gehouden. Dat is zowel voor de doelgroep van CSF kleuters, als voor kleuters met een korte aandachtsspanne voordelig.

Bij de keuze van de thema's worden de taxonomie van Bloom, de inspiratiemap "Slim kleuteren" en de Denksleutels gebruikt om aan deze kleuters pittigere opdrachten te geven binnen het lopende programma voor hun leeftijdsgroep.

Wanneer het rijk basisaanbod in ARK 1 (2,5-3-4 jarigen) en de differentiatie in aanbod daarin de kleuter niet meer kan boeien (zelf opgemerkt in de klas of via verhalen over schoolmoeheid van

ouders), zal een overstap worden gemaakt naar de volgende leefgroep, nl. die van 4-5 jarigen (ARK 2). Deze overstap gebeurt bij de overgang van de eerste naar de tweede kleuterklas, omdat de kleuter met ontwikkelingsvoorsprong zich daar meer kan ontplooiën, dankzij het rijke aanbod bij de oudste kleuters (hij/zij hoort daar dan bij de jongsten van die leefgroep).

Voor kinderen waarvoor deze maatregel(en) onvoldoende blijken om hun leehonger te stillen, verwijzen we naar buitenschoolse initiatieven, zoals Exentra, Mauna Loa, Spring-Stof, Talentvol, Ticonatuuractiviteiten...

Weekplanning: bij de jongste kleuters wordt deze planning gemaakt door de ankerleraar en met de kleuters kort overlopen en toegelicht. Bij de oudste kleuters verschuift de verantwoordelijkheid en het eigenaarschap naar de kinderen zelf: geleidelijk aan neemt de kleuter dit zelf in handen om de verplichte opdracht(en) gerealiseerd te hebben tegen het einde van de week.

Oefeningen / opdracht (project): de kleuters werken tijdens de voorziene werkmomenten in de klas individueel, per twee of in een klein groepje aan hun opdrachten. Zij mogen elkaar vragen stellen en hulp bieden.

Feedback (proces en product): de kleuters krijgen op het einde van de week de kans om individueel of in groep terug te blikken op hun manier van (samen)werken en kunnen m.b.v. de begeleidende leraar inschatten of ze de opdrachten naar behoren hebben uitgevoerd (vorm en inhoud).

Vervolgdoel: de ankerleraar stelt voor de kleuters individueel o.b.v. de gekregen feedback vast waaraan zij de komende periode gaan werken (inhoud en vaardigheden).

Kernteam: De verantwoordelijke leraren uit de 2 teams hebben regelmatig overleg met elkaar en met de verantwoordelijke uit het beleidsteam en de 2 zorgcoördinatoren, om de aanpak op elkaar af te stemmen, verdere stappen te zetten en concrete informatie door te geven. Zo vergroot de mogelijkheid om de cognitief sterke kleuters écht begeleiding op maat aan te bieden.

3. Uitvoering

Materialen

We verrijken het basisaanbod in onze eilanden a.d.h.v. de denksleutels, de vragenlijsten van “Slim kleuters” en het boek “Kleuters die nét iets meer kunnen”.

We werken daarnaast geregeld met mindmaps en filosoferen.

Jaarlijks wordt bij de aankoop van Sint-speelgoed expliciet een deel van het budget besteed aan uitdagend materiaal om in de eilanden een gevarieerd en wisselend aanbod te kunnen voorzien: Beebot, Cubetto, denk- en gezelschapsspelletjes (Smartgames/Thinkfun/Djeco/Haba), een werkende kassa, een weegschaal, een balans met rekensymbolen, regenboogstenen, Kapla TomTect, Knex, Lego Technics, iPads met apps (Scratch jr, Letterschool, Geoboard, Tiptoi, OSMO, Marbotic, Little Genius...), stacking stones...

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Bijsholing (tweejarig schooltraject ter implementatie van de viersporenaanpak o.l.v. Cego, pedagogische studiedag door Spring-Stof vzw + individueel: bij Leeracademie, Hoogbloeier, Exentra...)

In maart 2017 werd een pedagogische studiedag georganiseerd, waarop ouders en CLB ook uitgenodigd werden, over de visie en de aanpak (van opmerken over leerstof schrappen en alternatieve taken aanbieden tot (individuele) doelen aanpassen) van cognitief sterk functionerende kinderen. Hier werd een stappenplan (zie boven) voorgesteld, waarop de leraren zich voortaan konden baseren en dat zo een uniforme werking in de hele school garandeert. Dit stappenplan kwam o.a. voort uit een literatuurstudie.

Tijdens het schooljaar 2019-2020 werden uren vrijgemaakt voor een 'Expert Cognitieve Begaafdheid' op school, omdat deze doelgroep steeds meer aanpassingen vraagt. In 2020-2021 werd dit geïntegreerd in de werking van het beleidsteam, waarvan 1 beleidsondersteuner de verantwoordelijkheid kreeg over de schoolvisie en –aanpak van cognitief sterk functionerende kinderen. Deze expert heeft als taak de leerlijn van aanpak en afspraken te stroomlijnen (inventarisatie en afstemming) en het lerarenteam aan te sturen om deze aanpak te realiseren. Daartoe werd ook één verantwoordelijke per leeftijdsgroep gezocht, ondersteund door de respectievelijke zorgcoördinator(en).

Randvoorwaarden

Er moet een organisatorische mogelijkheid gecreëerd worden om deze kleuters af en toe te groeperen. Dit is noodzakelijk (en efficiënt) om hen instructie te geven, hen te laten samenwerken, zodat ze kunnen leren van/met elkaar ...

Daarnaast moeten er voldoende uren ingericht worden voor de flexleraren (want zij staan in voor het aanbod, de begeleiding ...).

Het zorgbeleid moet hier dus expliciet op afgestemd zijn.

Kosten

Een ruwe schatting brengt ons bij minimum 6/24 LT per leeftijdsgroep (voor de voorbereiding, begeleiding, evaluatie ... van (het werk) van de kleuters én overleg met het kernteam) + minimum 25 euro/kind (voor de aankoop van educatief materiaal) van de doelgroep (per leeftijdsgroep).

4. Onderbouwing

Verantwoording

Door onze manier van werken willen we echt inzetten op de ontwikkelingsbegeleiding van kinderen (en vermijden dat we in een discussie terechtkomen van zorg versus onderwijs).

In de ARK-visie vormen Autonomie, Relatie en Kracht de bouwstenen voor ons onderwijs (een 'vertaling' van de zelfdeterminatietheorie op maat van onze school). Onze leerlingen kiezen zelf (autonomie) voor een opdracht waaraan ze in een kleinere groep en/of onder begeleiding van een leraar (verbondenheid) kunnen bijleren op hun niveau (competenties) (Ryan & Deci, 2017). Ook het zelf kunnen plannen van hun werktijd is motiverend .

Volgens een synthese van Rogers over de onderwijspraktijk aan begaafde leerlingen zijn er positieve effecten op de leerresultaten van deze leerlingen wanneer ze de mogelijkheid krijgen om op regelmatige basis op hun tempo kunnen werken (Rogers, 2007). Bovendien heeft het aanbieden van verrijking eveneens een positief effect op academische prestaties en op de sociale en emotionele ontwikkeling van cognitief sterke leerlingen (Kim, 2016).

Bij de begeleiding van de cognitief sterk functionerende leerlingen (Prodia, 2019; Verschueren et al., 2021) baseren we ons op het model van Talent van ontwikkeling (Kuipers, 2010) dat gestoeld is op Differentiated Model of Giftedness and Talent (Gagné, 2004) en op de Top 20 Principes uit de Psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen (Bakx et al., 2020).

Recent onderzoek wijst op het belang van uitdagende leerstof voor leerlingen, omdat die uitdaging op maat een positief effect heeft op intrinsieke motivatie. Voor cognitief sterke leerlingen met leerhonger zijn de positieve effecten nog groter dan voor andere leerlingen (Lavrijsen et al., 2021; Soenens et al., 2021).

Binnen het gele spoor werken leerlingen aan hun zelfregulerende vaardigheden (Yazar Soyadi, 2015). Daarmee bedoelen we cognitieve leerstrategieën zoals oplossingsstrategieën en metacognitieve vaardigheden zoals planning, doelen stellen en zelfevaluatie. Deze vaardigheden nemen toe naarmate een leerling ouder wordt; daarnaast kunnen ze ook (deels) aangeleerd worden

We zetten bij de leerlingen van ons gele spoor daarnaast in op een growth mindset. Door onze begeleiding worden ze zich bewust van hun leerpotentieel (Dweck, 1999) en gaan ze daarmee actief aan de slag. Zo werken we actief toe naar eigenaarschap van leren, hetgeen een belangrijke rol speelt bij de overgang naar het secundair onderwijs, zeker in die gevallen waar een groot verschil bestaat wat prestaties betreft (Conley & French).

Wanneer leerlingen over hoge "mastery goals" beschikken, betekent dit dat zij gericht zijn op bijleren, hun eigen competenties ontwikkelen, groeien tov zichzelf. Mastery goals blijken een positieve bijdrage te leveren aan prestaties (Lavrijsen et al. 2021).

In deze meta-analyse rond differentiatie (Graham et al., 2020) haalden ze aan dat enkele elementen in een school aanwezig moeten zijn om tot een dieper begrip te komen van differentiëren. Een eerste element is het inzetten op professioneel leren. Onze leraren kregen daarom een bijscholingstraject. Een tweede element is de aanwezigheid van materiaal en van ondersteuning. Door expliciet in te zetten op de aanwezigheid van een expert in het lerarenteam wordt hieraan tegemoet gekomen. Ten slotte is er ook ondersteuning nodig vanuit de directie. De leerkrachten hebben de vrijheid om binnen hun team te experimenteren met samenstellingen van groepen en leerinhouden. Inzetten op professionalisering is een belangrijke randvoorwaarde (Bakx et al., 2021).

Onderzoek toonde aan dat hoogintelligente leerlingen voordeel ondervinden van een training van zelfregulatiestrategieën in een reguliere, heterogene klas (Sontag & Stoeger, 2015). Om dat voordeel te bereiken is het noodzakelijk dat de leraar de cruciale elementen van de training daarbij benadrukt: expliciete benoeming van en ruimte voor het inoefenen van de strategieën om zo de relatie tussen leergedrag en bereikte resultaten te zien. Stoeger et al. (2015) bevestigden dat dit het best bereikt wordt door deze leerlingen uitdagende opdrachten aan te bieden omdat de cognitief sterk functionerende leerlingen hun prestaties enkel kunnen verbeteren door de gepaste strategieën te hanteren, door het creëren van een authentieke situatie waar ze het nut van die strategieën inzien.

De positieve veranderingen in motivatie, leergedrag en academische gevoelens die hiermee uitgelokt worden, dragen op lange termijn bij aan het voorkomen of verbeteren van onderpresteren.

Er werd ook uit onderzoek aangetoond dat de motivatie van cognitief sterk functionerende leerlingen gevoed kan worden als voldaan is aan hun psychologische basisbehoeften (Hornstra et al., 2020).

Deze inzichten sluiten aan bij de bevindingen uit de meta-analyse van Lou et al. (1996): de effecten van binnenklasgroepering op prestaties van leerlingen zijn het meest significant wanneer met kleine, homogene groepjes gewerkt wordt, mits aangepaste (verkorte) instructie (VanTassel-Baska et al., 2008; VanTassel-Baska et al., 2020) en (uitdagende) materialen (Verachtert, 2021).

Samenvatting werkzame elementen

Professional learning

Het hele team is mee, door bijscholing (bv. pedagogische studiedag) + door onze schoolvisie (grondstromen Autonomie, Relatie, Kracht en Differentiatie). Zo wordt bv. de groeimindset doorleefd, naar kinderen toe, naar collega's toe, naar het team toe, naar ouders toe.

1 flexleraar per leeftijdsgroep die verantwoordelijk is + 1 lid uit het beleidsteam dat hen aanstuurt/opvolgt + alle (4) zorgcoördinatoren die die bril bewust opzetten en zo ook ondersteunen.

Regelmatig overleg met flexleraren, zorgco's en beleidsverantwoordelijke

Beleid

1X per trimester met beleidsteam en daaropvolgend PV en/of pedagogische studiedag met CSF als onderwerp/focus voor het hele team

1X per jaar overleg met RVB

Budget voor zorgmateriaal

Inlichten ouders van aanpak op school- en klasniveau (ouderavond per leeftijdsgroep)

individuele oudergesprekken met ankerleraar, zorgco en clb-medewerker

Wetenschappelijke referenties

Bakx, A., Samsen-Bronsveld, E., & Hoogeveen, L. (2020). Top 20 principes uit de psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- en vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Bakx, A., van Gerven, E., & Weterings-Helmons, A. (2021). Pakkende professionalisering. In *Hoe Dan?! Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen*. (pp. 159–176). Pica.

Conley, D. T., & French, E. M. Student ownership of learning as a key component of college readiness. *American Behavioral Scientist*, 58(8), 1018–1034.

Dweck, C. S. (1999). *Self-theories : their role in motivation, personality and development*. Hove: Psychology Press.

Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: the DMGT as a developmental theory1. *High Ability Studies*, 15(2), 119-147. <https://doi.org/10.1080/1359813042000314682>

- Graham, L. J., de Bruin, K., Lassig, C., & Spandagou, I. (2020). A scoping review of 20 years of research on differentiation: investigating conceptualisation, characteristics, and methods used. *Review of Education*, 9(1), 161-198. <https://doi.org/10.1002/rev3.3238>
- Hornstra, L., Bakx, A., Mathijssen, S., & Denissen, J. J. A. (2020). Motivating gifted and non-gifted students in regular primary schools: A self-determination perspective. *Learning and Individual Differences*. . <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2020.101871>
- Kim, M. (2016). A Meta-Analysis of the Effects of Enrichment Programs on Gifted Students. *Gifted Child Quarterly*, 60(2), 102-116. <https://doi.org/10.1177/0016986216630607>
- Kuipers, J. (2010). De Kracht in jezelf. In: Eduforce.
- Lavrijsen, J., Preckel, F., Verachtert, P., Vansteenkiste, M., & Verschueren, K. (2021). Are motivational benefits of adequately challenging schoolwork related to students' need for cognition, cognitive ability, or both? *Personality and individual differences*, 171.
- Prodia. (2019). Specifiek Diagnostisch Protocol bij Cognitief Sterk Functioneren.
- Rogers, K. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented a synthesis of the reasearch of educational practice.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination Theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness*. Guilford.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Boncquet, M., Sypré, S., Lavrijsen, J., & Verschueren, K. (2021). De rol van motivatie in het presteren en welbevinden van cognitief begaafde leerling. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 48-70). Leuven: Acco learn.
- Sontag, C., & Stoeger, H. (2015). *Can highly intelligent and high-achieving students benefit from training in self-regulated learning in a regular classroom context? Learning and Individual Differences*.
- VanTassel-Baska, J., Feng, A. X., Brown, E. F., Bracken, B., Stambaugh, T., French, H., & Bai, W. (2008). A Study of Differentiated Instructional Change Over 3 Years. *Gifted Child Quarterly*, 52(4), 297-312.
- VanTassel-Baska, J., Hubbard, G. F., & Robbins, J. I. (2020). Differentiation of Instruction for Gifted Learners: Collated Evaluative Studies of Teacher Classroom Practices. *Roeper Review*, 42(3), 153–164. <https://doi.org/10.1080/02783193.2020.1765919>
- Verachtert, P. (2021). Compacten en verrijken voor cognitief begaafde leerlingen. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals* (pp. 109–128). Acco learn
- Verschueren, K., Lavrijsen, J., Sypré, S., Struyf, E., Vansteenkiste, M., Soenens, B., & Donche, V. (2021). Cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling: een hedendaagse visie. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 13-32). Leuven: Acco learn.
- Yazar Soyadı, H. S. T. (2015). A Comparison of the Self-regulated Skills in Science Learning of Gifted and Non-gifted Students. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 3(1), 42-42. <https://doi.org/10.17478/jegys.2015112017>